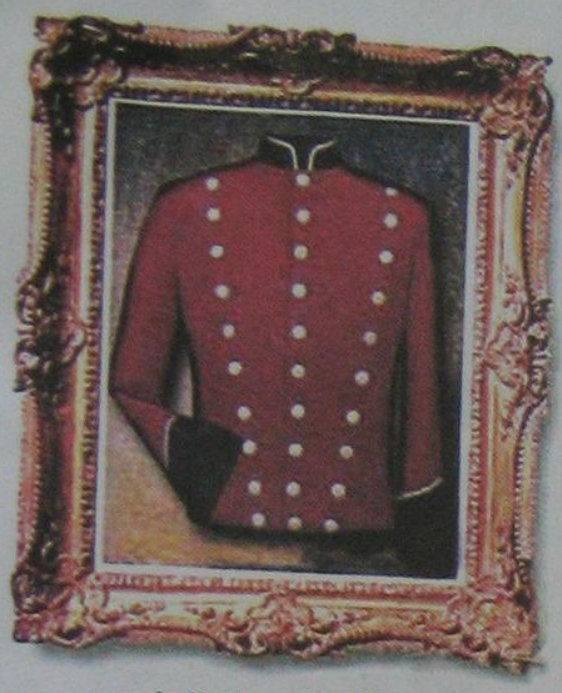
Üniformalılık

Anlaşılan, bakışımızı, 'şehirlilik' açısından, yavaş yavaş, 'sivil'lik açısına doğru kaydırmamız gerekiyor—'uygarlık' açısı için…
Aslında üçü de aynı temel anlamdan geliyor:

civic/civicus/civitatis: Uygarlık olan şehirlilik, sivilliktir; uygar olan şehirli, sivildir; sivillik, uygar şehirliliktir: Yani, orduların ve dinlerin insanlara getirdiği tekbiçimliliğe—'üniforma'lılığa—karşılık, çokbiçimlilik—ayrılık, farklılık, çeşitlilik…
Almanca'da ilginç bir sıfat, *bunt*'tur: 'alaca', 'çokrenkli'; Türkçe'siyle, 'rengarenk'… Buna, sivil kıyafetlere uygulanmasındaki Türkçe deyimiyle, 'başıbozuk' denir.

Herkesin kendi rengini, kendi giyim biçimini seçmesi, seçmekte özgür olması… Olacak iş mi!?…
(Biliyor muydunuz: Osmanlı'da her 'millet mensubu'nun (Türk, Rum, Ermeni, Yahudi, Kürt, Arnavut, Gürcü, Türkmen, Boşnak, vb) 'mensubiyeti'ni belirten özel elbisesini giyme zorunluğu vardı.)

Üniformalı olmak: ilk bakışta ne olduğunun: kim, 'kimlerden' olduğunun belli, belirgin, saptanabilir olması…
Bugün Türkiye'de, 'üniformalı' olanlar ile olmayanlar karşı karşıya geliyormuş gibi bir hava esiyor—oysa öyle değil: aslında, iki 'üniformalı'lık karşı karşıya: olağan 'asker' üniforması ile bir başka 'militarist kıyafet': Turban…
Zaten Müslümanlıkla, hele kadınlıkla, hiçbir ilgisi olmadan, Hindistan'dan kaynaklanan (Sih dininin erkeklerinden: kesmeleri dinlerince yasak olan upuzun saçlarını toplamak için kullanırlar) ilk biçimiyle, tam bir üniforma olan turban, Türkiye'deki 'adapte' biçimiyle de tam anlamıyla 'militan' bir simge haline getirilmiştir.
Bizim militan müslümanlarımız, erkekler için sarıklı-cüppeli-poturlu-çarıklı üniformaları biraz deneyip epey çabuk vazgeçtikten (?) sonra (o 'Aczimendiler'e falan ne oldu?), kadınların daha iyi 'mücahit' olabileceğine karar vermiş olsalar ki (anaerkil geleneklerden mi?), genç kızları, İmam da Hatip de olamayacakları 'ecole'larda yetiştirerek, üniforma içine sokup, 'kamusal alan'a saldılar.
Şu anda karşı karşıya gelenler, bu iki üniforma.
Biz de tutmuşuz, sivilleşelim ki uygarlaşalım; uygar ve sivil, sivil ve uygar olalım, diye, uğraşıyoruz…

Oruç Aruoba

Üniforma, devam…

Anlaşılan daha epey meşgul edecek 'gündem'imizi, bu konu—geçen sayımızın kapağında üniformalarını çıkarmış iki kişi duruyordu…

Anlamağa çalışalım: Nedir tam olarak 'üniforma'?

İzci - Asker - Polis - İtfaiyeci - Çöpçü - Garson…
—Meslekleri gereği; işlerinin bir parçası olarak, o işin koşullarına göre tasarlanmış bir—birörnek—giysi: giyenin kendi kullanması, alet-edevatını taşıması, işini rahat yapması, korunması, vb yanında, herşeyden önce, tanınmasını amaçlayan bir giysi… Sınıflandırılmasını, bir grup üyesi olmasını sağlayan: "Bu bir hemşire", "Bu bir yüzbaşı", vb.

Bunlar, sözkonusu işi yapan kişilerin giydiği, o mesleği seçmiş olmakla giymeleri gerektiğini bildikleri; ama, biçimi onların seçimlerinden önce belirlenmiş, kuralları konmuş, nasıl olacağı onlara bağlı olmayan birörnek giysiler.

Şimdi "turban"a (geçen yazımda belirttiğim, kaynaktaki—Sih'lerin kullandığı—biçime değil, bugün Türkiye'de "müslümanlık" amaçlı kullanılan biçimine) gelirsek: Bu nasıl bir üniforma? —'Seçme' ve 'bilme' burada da var: —Bunu giymeyi ailesinin zorlamasından ya da "mahalle baskı"sından bağımsız olarak 'seçtiği'ni varsayalım: genç kız, saçının "ziynet" sayıldığını; "namahrem", "tesettür" kavramlarını vb, öğreniyor—sonra 'biliyor': alın bandı şöyle geçirilecek, örtü onun üstünden, kulak hizasından iki yana kıvrılarak, çene altından…

Herhalde epey çetrefil bir iş…

Peki, niçin giyiyor bunu?

Tıpkı öteki üniformalılar gibi, birşey göstermek için: ötekiler mesleklerini gösteriyorlar; o da, 'mezheb'ini:-

"Ben dinibütün bir Müslümanım."

Yani, her üniforma gibi, temeldeki yönelim, o giysiyi o kişinin giymiş olmasının kendisi için taşıdığı anlamdan öte, o giysiyi giymiş olmakla başkalarına ilettiği anlamı içeriyor:-

"Bakın—ben bir Müslüman kadınım."

Bu önerme, "Müslüman kadınlar böyle giyinmek zorundadır; ben de, Müslüman bir kadın olarak, böyle giyiniyorum—böyle giyindiğimi görünce, benim bir Müslüman kadın olduğumu anlayacaksınız." çıkarımını da içeriyor.

(O arada, bizde de var mı bilmiyorum; galiba Arabistan'da, Pakistan'da, Afganistan'da falan var: 'Tesettür'ün belirli özelliklerinden (renk, desen, biçim, vb?), giyenin 'genç kız'; 'evli'; 'dul', vb olduğu; ayrıca, hangi tarikata mensup olduğu da, anlaşılabiliyormuş.)

Yani, Roland Barthes'ın deyimiyle, tam bir "göstergeler dizgesi"—

İnsanlar, üzerlerinde, simgesel olarak 'okunacak', 'okunsun' diye giydikleri, gösterge amaçlı giysiler taşıyorlar—bu nasıl birşey?!…

gaSte (S Gazetesi) yazıları'ndan… (2008)